

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Korkeakoulujen kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille tarjottava kotimaisten kielten opetus ja oppimisen tuki – opettajien näkökulma

Kielibuusti-hanke selvitti syksyllä 2021 korkeakoulujen kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille ja kansainväliselle henkilökunnalle tarjottavan kotimaisten kielten opetuksen ja oppimisen tuen tämänhetkistä tilannetta. Kyselystä raportoitiin opintohallinnon näkökulmasta Kieli, koulutus ja yhteiskunta -lehden maaliskuun 2022 numerossa. Tämä artikkeli tarkastelee korkeakoulujen tarjoamaa kotimaisten kielten oppimisen tukea koulutuksen järjestäjien ja opetussuunnitelmien toteuttajien, opettajien, näkökulmasta.

Julkaistu: 7. syyskuuta 2022 | Kirjoittaneet: Tanja Asikainen-Kunnari, Johanna Komppa ja Krista Heikkilä

Kielibuusti-hanke kartoitti syksyllä 2021 verkkokyselyn avulla korkeakoulujen kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille ja kansainväliselle henkilökunnalle tarjottavan kotimaisten kielten opetuksen ja oppimisen tuen tämänhetkistä tilannetta. Kysely perustui vuonna 2016 toteutettuun Kotimaisten kielten koulutustarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille -selvitykseen (Saarinen, Vaarala, Haapakangas & Kyckling 2016), ja siinä otettiin huomioon vuoden 2016 selvityksessä esiin nostettuja haasteita, joihin pyydettiin nyt korkeakoulujen näkemyksiä.

Kysely kohdennettiin kahdelle vastaajajoukolle: korkeakoulussa kotimaisten kielten opetusta järjestävälle taholle sekä korkeakoulun opintohallinnolle. Vastauksissa pyydettiin tarkastelemaan tilannetta lukuvuoden 2021–2022 näkökulmasta. Raportoimme ja tarkastelemme tässä artikkelissa opetusta järjestävien tahojen vastauksia; korkeakoulujen opintohallinnolle lähetetyn kyselyn vastauksia on käsitelty jo aiemmin (Asikainen-Kunnari, Heikkilä & Komppa 2022).

Korkeakoulujen kotimaisten kielten opetuksen järjestäjille osoitettuun kyselyyn vastasi 26 korkeakoulua, joista yliopistoja oli 12 ja ammattikorkeakouluja 14. Vastaukset kattavat kaksi kolmasosaa Suomen korkeakouluista: kyselyyn vastasi 86 % yliopistoista ja 58 % ammattikorkeakouluista.

Kurssitarjonnan kehittäminen

Kielten opetus on pääsääntöisesti järjestetty kurssimuotoiseksi, ja opetus etenee taitotasoin. Opetuksen progressiossa otetaan huomioon monia eri tekijöitä: yhtäältä tasolta toiselle edetään rakenteiden ja sanaston kehittymisen myötä, mutta toisaalta progressioon vaikuttavat myös arjen ja työelämän kielenkäyttötilanteet sekä oman alan opinnot. Eräässä vastauksessa näkökulmat tiivistettiin näin: ”Progressio perustuu kielenkäyttötilanteisiin ja kielioppiin ja sanastoon. Oman alan kielitaitoa painotetaan.”

Kaikki kyselyyn vastanneet opetuksen järjestäjät kertoivat kehittäneensä kotimaisten kielten opetusta viimeisten viiden vuoden aikana. Vastauksissa korostuu se, että opettajat ovat ottaneet käyttöön ja kehittäneet erityisesti digitaalisia oppimisympäristöjä, opetusmateriaaleja sekä monimuoto-opetuksen opetusmenetelmiä. Koronapandemian vuonna 2020 aiheuttama nopea siirtyminen etäopetukseen ja pandemian jatkuminen kyselyn ajanjaksolla (lukuvuosi 2021–2022) lienee toiminut viimeisenä sysäyksenä sille, että verkko-oppimista ja -opetusta on vihdoin kehitetty ja hyödynnetty aktiivisesti, vaikka teknologian hyödyntäminen opetuksessa on ollut pitkään kehittämiskohteena (Saarinen ym. 2016, 60).

Verkko-opetuksen lisäksi kehittäminen on kohdistunut myös arviointiin, kuten esimerkiksi suullisen kielitaidon ja jatkuvan oppimisen arviointiin, sekä opetusmenetelmiin, mistä vastauksissa mainittiin esimerkkeinä mm. käänteinen luokkahuone -menetelmä sekä opetuksen painopisteen siirtäminen tilanelähtöisemmäksi. Lisäksi opetukseen liittyviä rakenteita ja järjestelmiä on kehitetty: opintopolkuja on selvennetty, opetussuunnitelmien linjakkuutta on lisätty ja joissain ammattikorkeakouluissa on otettu käyttöön opintojen taloudellisia kannustimia opiskelijoille (esim. suomen kielen oppimiseen kytkeytyvä opintojen apurahamalli). Mainitut kehityssuunnat heijastelevat yleisiä korkeakoulupedagogisia kehityslinjoja, jossa käänteinen oppiminen, konstruktivisesti linjakas opetus, monipuoliset oppimisympäristöt ja opintojen relevanssi korkeakoulun ulkopuolella ovat olleet esillä (ks. myös Saarinen ym. 2016, 60–61).

Hyviksi ja säilytettäväksi käytänteiksi kielen opetuksessa mainittiin tiimiopettajuus, yhteistyö ammattialojen opettajien kanssa, joustavat opetusratkaisut ja monipuolisten opetusmenetelmien käyttö, toiminnallinen opetus ja oppijakeskeisyys. Tärkeäksi nähtiin myös, että kurssit muodostavat sisällöllisesti loogisen jatkumon, jossa uutta tietoa rakennetaan aiemmin opitun päälle, että opintopolut edistävät opiskelijoiden mutkatonta etenemistä kurssilta toiselle ja että kurssit ovat helposti saavutettavissa. Selkeät ja pedagogisesti laadukkaat kokonaisuudet sekä opetuksen hyvä laatu ja osaavat kielenopettajat ovat asioita, joista halutaan pitää kiinni edelleen. (Ks. myös Saarinen ym. 2016, 68–72.)

Lähes kaikissa vastauksissa mainittiin, että kurssitarjontaa on laajentunut tai monipuolistunut vähintään jonkin verran. Konkreettisesti laajentuminen ja monipuolistuminen näkyy esimerkiksi siinä, että tarjolla on aiempaa enemmän edistyneiden tason kursseja, verkko- ja hybridiopetusta sekä työelämään keskittyviä suomen kursseja. Saarisen ym. (2016, 94) selvityksen ehdotus perustasoa edistyneempien kurssien tarjonnan lisäämisestä on toteutunut jossain määrin erityisesti suomen opetuksen kohdalla.

Kehittämistyöllä on usein yhteys organisaation tai vähintään yksikön kansainvälistymisstrategiaan tai toimenpideohjelmaan. Lisäksi yhdessä vastauksessa nostettiin esille, että kehittämistyö perustuu korkeakoulun kielipoliittisiin linjauksiin. Myös hallitusohjelman tavoitteet kansainvälisten osaajien työllistymisestä, Talent Boost -ohjelma sekä vaikutus aluekehitykseen mainittiin kehitystyön pontimina. Sen sijaan varsinaiseen kehittämistyöhön toivottiin resursseja ja hallinnollista tukea. On haastavaa tehdä pitkäjänteistä kehittämistyötä, jolla voidaan vastata mielekkäästi strategioiden ja linjausten tarpeisiin, jos opettajia on liian vähän, he ovat sidottuja opetukseen ja lisäresursseja saa käyttöön vain projektiluontoisesti.

Työelämänäkökulma opetuksessa ja sen kehittäminen

Digitalisaation rinnalla toinen vastauksista vahvasti esiin nouseva teema on työelämän tarpeiden huomioiminen kotimaisten kielten opetuksen sisältöjen ja opetusmenetelmien kehittämisessä. Ammattikorkeakoulujen kielten opetus on ollut lähtökohtaisesti työelämälähtöistä, mutta kaikki kyselyyn vastanneet opetuksen järjestäjät kertoivat pyrkivänsä ottamaan työelämänäkökulman huomioon opetuksessaan (myös Saarinen ym. 2016, 64). Työelämäsuuntautunut toisen kielen opetus onkin ollut esillä viime vuosien korkeakoulujen kehittämishankkeissa (esim. Hirard & Eskola-Kronqvist 2018, DigiJouJou 2019, Linna & Jokiranta 2022). Kielenopettajat tietävät ja ymmärtävät, millainen merkitys kotimaisten kielten osaamisella on opiskelijoiden työllistymiselle oman alansa tehtäviin valmistumisen jälkeen.

Miten kielenopetuksen työelämäsuuntautuneisuus näkyy käytännössä? Korkeakoulujen ja koulutusohjelmien välillä on vaihtelua työelämäpainotuksissa. Vastausten perusteella ”vahvimmillaan” työelämäsuuntautuneisuus on koko opetuksen lähtökohta niin, että kielenopetuksen tavoitteena ja opetuksen sekä opiskelijoiden opintopolun suunnittelun punaisena lankana on mahdollistaa opiskelijoiden sijoittuminen suomalaiseen työelämään. Yksittäisen kielikurssin opetuksessa työelämänäkökulma voidaan ottaa huomioon esimerkiksi siten, että kurssilla opetellaan työelämässä tarvittavaa sanastoa ja/tai harjoitellaan työelämässä tyypillisiä viestintä- ja vuorovaikutustilanteita. Kun vastaajia pyydettiin nimeämään kursseja, joista he olivat ylpeitä, toistui työelämänäkökulma monien kurssien otsikoissa, kuten Beginner’s Finnish for Studies and Work, Finnish Business Communication, Oman alan suomea, Työ- ja arkielämän suomea. Mahdollisuudet ottaa työelämän tarpeet huomioon kursseilla kasvavat ja monipuolistuvat luonnollisesti sen mukaan, mitä edistyneemmän tason kursseista on kyse. (Ks. myös Saarinen ym. 2016: 40, 61).

Vastausten perusteella kotimaisten kielten opetuksen keskiössä ovat kielikurssit. Opetustarjontaa tukevat taito- ja/tai kulttuurikurssit, kuten kurssit kielitietoisuudesta ja/tai suomalaisesta yhteiskunnasta sekä keskustelu- tai kirjoittamispainotteiset kurssit. Vaikka osa vastanneista joutui toteamaan, ettei heillä itsellään ole kielikurssien lisäksi oikein muita tapoja tukea kielitaidon kehittymistä osana opintoja, osassa vastauksissa nimettiin kurssien lisäksi kuitenkin myös muita keinoja työelämässä tarvittavan kielitaidon kehittymisen tukemiseen. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa opiskelijoiden saama kielituki työharjoittelujaksojen aikana, opiskelijoiden ohjaaminen itsenäiseen kielen opiskeluun, kielikummitoiminta, Culture Bump -tapaamiset suomenkielisten ja kansainvälisten opiskelijoiden kesken ja kielikahvila-toiminta yhdessä oppilaitoksen ylioppilaskunnan kanssa. Erilaiset kurssien ulkopuoliset tukimuodot nähdään mielekkäinä, ja voisi olla syytä tarkastella avoimin mielin, josko ne tarjoaisivat sekä kustannustehokkaita että tarkoituksenmukaisia keinoja tukea kielitaidon kehittymistä, jos kurssitarjontaa ei voida lisätä. Kurssien ulkopuoliset tukimuodot nostavat esiin tarpeen avoimelle osaamisen ja kokemusten jakamiselle koko korkeakouluverkostossa.

Lisäksi lähes puolet (48 %) vastanneista kertoo tarjoavansa pääaineen sisältöopetukseen integroitua suomen opetusta (sisältöopetukseen integroidun kielten opetuksen kehittämistyöstä, ks. Saarinen ym. 2016, 65). Sisältöopetukseen integroidun ruotsin kielen opetuksen osalta vastaavaa määrällistä tulkintaa ei voi tehdä vastausten vähäisyyden vuoksi.

Vastausten perusteella on selvää, että opetuksen järjestäjät haluavat vahvasti edistää korkeakoulujen kansainvälisten opiskelijoiden kotimaisten kielten osaamista ja tämän mahdollistamiseksi opetusta kehitetään jatkuvasti. Mihin kehittäminen tähtää, millaisiin oppimistuloksiin pyritään – millainen kielitaito opiskelijoiden on tarkoitus saavuttaa? Eräässä vastauksessa tavoitteet kiteytettiin osuvasti näin: ”Kielitaidon tulee tukea opiskelun ja opiskeluelämän sujumista, työllistymistä ja työelämässä menestymistä sekä myös laajempaa sosiaalista verkostoitumista ja ylipäätään hyvää elämää.” Yksittäisissä koulutusohjelmissa, joista valmistutaan kielen ammattilaisen työtehtäviin, tavoitetaso on määritelty korkealle ja sidottu tarkasti Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolle, ja joissakin vastauksissa tavoitteeksi määriteltiin karkeasti B1- tai B2-taso. Useimmat vastanneet kuvaavat koulutuksien tavoitteita kuitenkin väljemmin eivätkä sido niitä viitekehyksen taitotasoihin. Vastauksissa korostuu opintojen jälkeinen aika; tavoitteena on saavuttaa kielitaito, jolla pärjää työssä ja joka auttaa integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä on haaste, sillä työnantajien ja rekrytoijien asettamat odotukset kotimaisten kielten kielitaidolle ovat varsin korkeat (ks. esim. Kotona Suomessa 2020). Kysely nosti myös esiin uusia kysymyksiä: Miten opetuksen järjestäjät saavat selville sen, mikä on kielitaitoa, jolla pärjää työssä? Entä kokevatko opiskelijat, että kielenopetus on valmentanut heitä riittävästi työelämään ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumiseen?

Kohti tiiviimpää yhteistyötä

Kyselyssä nousi esiin tarve ja toive korkeakoulujen kotimaisten kielten opetukseen liittyvän yhteistyöverkoston perustamiselle, mikä vastauksissa esitettiin muun muassa mahdollisuutena parantaa korkeakoulujen opetusyhteistyötä. Tämän toiveen mielekkyys on helppo nähdä kyselyn vastauksia lukiessa: Niiden perusteella voidaan havaita, että joka puolella suomalaista korkeakoulukenttää kotimaisten kielten opettajat pyrkivät kehittämään työelämän ja erilaisten opiskelijoiden tarpeet huomioivaa opetusta. Joka puolella ovat esillä samanlaiset kysymykset ja samankaltaiset resurssien vähäisyyteen liittyvät haasteet. Näihin keksitään erilaisia, toimivia ratkaisuja ja käytäntöjä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen nykyistä tiiviimpi yhteistyö kotimaisten kielten opetuksen kehittämisessä ja opetuksessakin mahdollistaisi kokemuksen tuoman hiljaisen tiedon sekä onnistuneiksi havaittujen käytänteiden jakamisen kaikille opetuksen järjestäjille (myös Saarinen ym. 2016, 46–50, 62).

Kielibuusti-hankkeessa yhtenä keskeisenä tavoitteena on edistää yhteistyötä ja yhteisten asioiden äärelle kokoontumista perustamalla kotimaisten kielten opetuksen toimijoiden verkosto ja rakentamalla malli verkoston toiminnalle jatkossa. Hanke on tähän mennessä koonnut toimijoita vaihtuvateemaisiin työpajoihin, ja nämä verkostoa synnyttävät työpajat jatkuvat hankkeen loppuun saakka. Näin Kielibuusti vastaa Saarisen ym. (2016, 92) esittämään korkeakoulujen yhteistyön kehittämishaasteeseen. Edelleen jo Saarisen ym. (2016, 51–52) raportoimat hyvät käytänteet korkeakoulujen välisen opetuksen järjestämisessä ovat ajankohtaisia. Nykyisellä etä- ja verkko-opetuskokemuksella opintotarjonnan kansallinen jakaminen olisi myös aiempaa helpommin toteutettavissa.

Tanja Asikainen-Kunnari on yliopisto-opettaja Helsingin yliopistossa.

Johanna Komppa on yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa.

Krista Heikkilä on toiminut Kielibuustin projektikoordinaattorina 2021–2022 Helsingin yliopistossa.

Lähteet

DigiJouJou 2019. <https://digijoujou.aalto.fi/> (<https://digijoujou.aalto.fi/>)

Asikainen-Kunnari, T., Heikkilä, K. & Komppa, J. 2022. Korkeakoulujen kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille ja kansainväliselle henkilökunnalle tarjottava kotimaisten kielten opetuksen ja oppimisen tuki – opintohallinnon näkökulma. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2022/korkeakoulujen-kansainvalisille-tutkinto-opiskelijoille-ja-kansainvaliselle-henkilokunnalle-tarjottava-kotimaisten-kielten-opetuksen-ja-oppimisen-tuki-opintohallinnon-nakokulma> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2022/korkeakoulujen-kansainvalisille-tutkinto-opiskelijoille-ja-kansainvaliselle-henkilokunnalle-tarjottava-kotimaisten-kielten-opetuksen-ja-oppimisen-tuki-opintohallinnon-nakokulma>)

Hirard, T. & Eskola-Kronqvist, A. 2018. Urareitti-hankkeen satoa – Uusia malleja korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kielikoulutukseen, ohjaukseen ja osaamisen tunnistamiseen. Hämeen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-800-8>
(<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-800-8>)

Kotona Suomessa 2020. Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta. Taloustutkimus oy. <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/40158036/Selvitys%2Bmaahanmuuttajien%2Brekrytoimisesta/471b0885-695a-4c79-bcb3-e122f2b3ca48> (<https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/40158036/Selvitys%2Bmaahanmuuttajien%2Brekrytoimisesta/471b0885-695a-4c79-bcb3-e122f2b3ca48>)

Linna, M. & Jokiranta, A. 2022. Bli proffs! Työelämäyhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen toisen asteen kielten ja viestinnän opetuksessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022053141063> (<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022053141063>)

Saarinen, T., Vaarala, H., Haapakangas, E.-L. & Kyckling, E. 2016. Kotimaisten kielten koulutustarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6632-4> (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6632-4>)

Artikkeliin viittaaminen

Asikainen-Kunnari, T., Komppa, J. & Heikkilä, K. (2022). Korkeakoulujen kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille tarjottava kotimaisten kielten opetus ja oppimisen tuki – opettajien näkökulma. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13(4). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2022/korkeakoulujen-kansainvalisille-tutkinto-opiskelijoille-tarjottava-kotimaisten-kielten-opetus-ja-oppimisen-tuki-opettajien-nakokulma> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2022/korkeakoulujen-kansainvalisille-tutkinto-opiskelijoille-tarjottava-kotimaisten-kielten-opetus-ja-oppimisen-tuki-opettajien-nakokulma>)